

Ключові слова: інновації, інтелектуальна власність, державна політика, стратегія, економіка.

Keywords: innovations, intellectual property, state policy, strategy, economy.

Фасій Богдан Володимирович,
*в.о. директора Миколаївського інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права*

ХАРАКТЕР, ОБСЯГ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕЖ КАТЕГОРІЇ «РОЗСУД» В ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У публічному праві на характер та обсяг розсуду впливають рівень влади і масштабність компетенції органу, посадовця. Для найвищих органів державної влади коло можливих дій і рішень дуже широке й охоплює вказівки підлеглим і нижчим ланкам управління, встановлення нормативних положень, розпорядження державними коштами, вирішення кадрових справ і, нарешті, виконання політичних функцій. Для міністерств і відомств характерна велика «зв'язаність» урядовими актами і в їхніх межах відносна самостійність дій.

Регіональні органи вільні у сфері своєї компетенції і мають міру «локалізованої» самостійності [1].

Обсяг правозастосовного розсуду залежить і від організації державної влади (форми правління).

Особливе значення мають законодавчі межі розсуду. Державна, господарська й інша діяльність пов'язана з множиною правових актів. Саме закон визначає його цілі, межі, характер та обсяг. Закон «наказує», «дозволяє», «забороняє» – такі юридичні орієнтири. Її основу повинен визначати закон, який вводить загальні правила і норми правомірної поведінки із властивим їм публічним інтересом.

Оскільки закон не може регулювати всі питання приватного життя, то потрібні легальні механізми гнучкого реагування конкретні ситуації, проблеми, питання, які, причому, виникають постійно.

Межі розсуду детермінуються необхідністю створення правових умов для повноцінної реалізації принципів справедливості, добросовісності і розумності. Вони мають бути розставлені так, щоб у процесі здійснення розсуду приватна особа мала змогу реалізувати приватні інтереси й ухвалити найбільш справедливе і законне рішення.

Значення принципів справедливості, добросовісності і розумності в правозастосовному процесі настільки велике, що дехто з науковців навіть

пропонує розглядати їх як вимоги правильного застосування норм законодавства. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання про вимоги до меж категорії «розсуд» [2].

Передбачається, що межі розсуду суб'єктів приватного права повинні, передусім, відповідати вимогам законодавчої техніки. У юридичній літературі законодавчу техніку традиційно розглядають як систему правил і прийомів підготовки найдосконаліших за формою і структурою проектів нормативних актів, що забезпечують повну і точну відповідність форми нормативних приписів їхньому змісту, доступність, простоту і досяжність нормативного матеріалу, вичерпне охоплення регульованих питань. Тому закріплення меж у нормативно-правовому акті має здійснюватись виключно відповідно до прийомів і правил викладу норм права. Насамперед, межі мають бути точними, чіткими, формально визначеними, такими, що не допускають двозначного тлумачення.

У зв'язку з різноманіттям меж категорії «розсуд», їх доцільно класифікувати.

Скажімо, за походженням вони бувають суб'єктивні (внутрішні) і об'єктивні (зовнішні); за галузевою належністю (залежно від особливості предмета й методу конкретної галузі права) можна виділити межі в цивільному, адміністративному, кримінальному та інших галузях права. Для меж в адміністративному праві характерне обмеження розсуду в процесі здійснення управлінської діяльності суб'єктами, що перебувають у відносинах влади і підпорядкування. Цивільно-правові межі встановлюють рамки розсуду для рівноправних суб'єктів. Своєю чергою, кримінально-правові норми обмежують розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності, що ухвалюють рішення у кримінальній справі.

Беручи за основу ознаку формальної закріпленості діяльності можна розрізняти формально закріплені межі розсуду і ті, що не закріплені безпосередньо в законі. До першого виду зараховують такі межі розсуду, зміст яких повністю розкривається в офіційних джерелах права. До другого – для точного встановлення яких суб'єктові приватного права потрібно використовувати спеціальні прийоми і правила [3].

Класифікувати межі можна і за кількістю доступних суб'єктам приватного права альтернатив. Тож розрізняють «вузькі», коли у людини (особи) є можливість вибору лише з двох альтернатив, і «широкі» – коли вибір здійснюється з безлічі альтернатив.

За способом закріплення виділяють якісні і кількісні межі розсуду. Якісні межі розсуду є варіантами можливих рішень, що відрізняються між собою

сукупністю істотних ознак. Зі свого боку, кількісні межі розсуду виступають як варіанти доступних суб'єктам приватного права рішень, що відрізняються між собою мірою вираженості вимірюваних властивостей.

За критерієм розмежування стадії процесу межі категорії «розсуд» поділяють на: межі розсуду в процесі встановлення фактичних обставин справи; межі розсуду при встановленні юридичних обставин справи; межі розсуду під час винесення рішення у справі; межі розсуду в процесі контролю за виконанням винесеної ухвали [4].

Відповідно до міри визначеності межі розсуду людини (особи) поділяють на: абсолютно визначені і відносно визначені.

Залежно від функціональної ознаки межі розсуду класифікують на межі в публічному і приватному праві. Межі в публічному праві встановлюють межі розсуду переважно державних органів. При цьому вони відповідають функціональній меті конкретного державного органу. Інші властивості мають межі розсуду в приватному праві. Вони обмежують втручання суб'єктів правозастосовної діяльності в приватно-правову сферу, сприяють реалізації суб'єктивних прав і свобод приватних осіб.

Отже, класифікацію меж категорії «розсуду» у приватному праві можна проводити за різноманітними критеріями. За походженням межі категорії «розсуд» суб'єктів приватного права класифікують на суб'єктивні (внутрішні) й об'єктивні (зовнішні); за галузевою належністю (залежно від особливості предмета і методу конкретної галузі права): межі в адміністративному, цивільному, кримінальному та інших галузях права; за ознакою формальної закріпленості: формально закріплені і не закріплені безпосередньо в нормативно-правовому акті; за кількістю доступних суб'єктові правозастосовної діяльності альтернатив: «вузькі» і «широкі»; за способом закріплення: якісні і кількісні; за стадіями правозастосовного процесу: у процесі встановлення фактичних обставин справи юридичних обставин справи, у процесі ухвалення рішення у справі, у процесі контролю за виконанням винесеної ухвали; за мірою визначеності: абсолютно визначені і відносно визначені; за функціональною ознакою: у публічному і приватному праві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тихомиров Ю. А. Правоприменение: от стихийности к системе. Журнал российского права. 2007. № 12. С. 27-43.
2. Фасій Б.В. Категорія «розсуд» у приватному праві: вступ до проблематики // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.

Одеса, 18 травня 2018 р.) : у 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 500-503.

3. Фасій Б.В. Межі формування категорії «розсуд» у приватному праві // Право і суспільство. 018. № 3. С. 110-114.
4. Фасій Б.В. Категорія «межа» як складова формування розсуду в приватному праві / Правове життя сучасної України у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 травня 2019 р.) / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 512-514.

Ключові слова: приватне право, цивільне право, розсуд в праві, диспозитивні норми, правова категорія.

Keywords: private law, civil law, discretion in law, dispositive norms, legal category.

Фомічова Наталя Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ УСИНОВЛЕНИМИ ДІТЬМИ ТА ЇХ УСИНОВЛЮВАЧАМИ

Спадкове право посідає особливе місце в системі цивільного права та спрямоване на підтримку стабільності у сім'ї, оскільки сприяє збереженню сімейних устоїв та традицій. Однією з підстав закликання до спадкування за законом є усиновлення. Усиновлення як специфічна правова конструкція здійснює вплив практично на всі цивільно-правові відносини за участі усиновлювача чи усиновленого, в яких присутній особистісний елемент.

Метою цього дослідження є правовий аналіз питань спадкування усиновленими дітьми та їх усиновлювачами. Хоча усиновлений та усиновлювач прирівняні до родичів за походженням, однак ЦК України таких осіб не відносить до жодної черги спадкоємців за законом. Натомість, спеціальна норма ст. 1260 ЦК України присвячена спадкуванню усиновленими та усиновлювачами, виокремлюючи їх у окрему категорію спадкоємців. У ч. 1 статті 1260 ЦК України зазначено, що у разі спадкування за законом усиновлений та його нащадки, з одного боку, та усиновлювач і його родичі – з другого, прирівнюються до родичів за походженням. При цьому у ч. 2 цієї норми наголошується, що усиновлений та його нащадки не спадкують за законом після смерті батьків усиновленого, інших його родичів за походженням по висхідній лінії. З урахуванням тієї обставини, що дитина